

Тетяна Михайлівна **ЯМНЕНКО**

д.ю.н., професор, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9040-2358>

e-mail: t.yamnenko@gmail.com

ПОДАТКОВІ РИЗИКИ ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ

У статті проаналізовано податкові ризики, пов'язані з оподаткуванням операцій із криптовалютами в Україні та на міжнародному рівні. Визначено проблеми, зумовлені відсутністю уніфікованого правового статусу цифрових активів, складністю визначення об'єкта оподаткування, високою волатильністю та недостатньою прозорістю операцій. Обґрунтовано необхідність гармонізації законодавства з міжнародними стандартами та формування системного підходу до регулювання ринку цифрових активів.

Ключові слова: криптовалюта, цифрові активи, оподаткування, податкові ризики, податкове планування, фінансовий моніторинг, податкове законодавство, криптовалютні операції, податковий контроль, регулювання цифрового ринку

Стаття надійшла 10.01.2026

Статтю прийнято 16.01.2026

Статтю опубліковано 13.02.2026

ВСТУП

Стрімкий розвиток цифрової економіки та поява нових форм віртуальних активів зумовили виникнення якісно нових фінансово-правових явищ, які не вписуються у традиційні моделі податкового регулювання. У 2026 р. крипториниок характеризується зростанням інституційної участі, токенизацією активів, інтеграцією штучного інтелекту, розвитком крипто-ETF та підвищенням зручності для користувачів. Ринок стає більш зрілим та інтегрованим у традиційну фінансову систему, зберігаючи водночас елементи децентралізації. Попри зростання обсягів криптовалютних транзакцій, національні податкові системи залишаються недостатньо адаптованими до таких операцій, що створює значні податкові ризики як для держави, так і для учасників ринку.

Крім того, децентралізована технологічна природа криптовалют ускладнює ідентифікацію платника податків, контроль за рухом активів і перевірку джерел їх походження. Це сприяє поширенню практик ухилення від оподаткування, приховування доходів та використання криптовалютних операцій для мінімізації податкового навантаження. Міжнародний характер циркуляції цифрових активів формує додаткові ризики, пов'язані з переміщенням доходів до юрисдикцій з м'якшим регулюванням, що ставить під загрозу фіскальну безпеку держави. Так, проблема оподаткування криптовалютних операцій полягає не лише в технічній чи процедурній складності фіксації доходів, а й у фундаментальній невідповідності наявних податкових механізмів новим економічним реаліям. Виявлення, систематизація та теоретичне осмислення податкових ризиків у цій сфері є необхідною передумовою для формування ефективної моделі правового регулювання, яка забезпечить збалансованість інтересів держави та учасників криптовалютного ринку.

У науковій літературі питання правового статусу та економічної природи віртуальних активів розглядається досить широко, однак результати досліджень свідчать про відсутність усталеного понятійного апарату та єдиної методології їх правової кваліфікації. Зазначена термінологічна невизначеність породжує наукові дискусії стосовно природи криптовалют як об'єкта цивільних,

фінансових і податкових правовідносин. У працях А. Білінова [1], Т. Завади [2], І. Спільника [3], А. Макурін [4], О. Карашук О. [5], П. Перерва [6], І. Шепель [7] та ін.

Попри наявність фундаментальних напрацювань, більшість досліджень зосереджено переважно на загально-теоретичних характеристиках криптовалют, питань їх правового статусу та регулювання ринку віртуальних активів. Натомість проблематику податкового супроводу операцій з криптовалютами опрацьовано фрагментарно. Зокрема, в наукових роботах немає комплексного аналізу податкових ризиків, пов'язаних із визначенням податкової бази, ідентифікацією джерел доходів, специфікою бухгалтерського обліку та особливостями контролю за транскордонними транзакціями. Таке недостатнє опрацювання податкового складника свідчить про потребу у ґрунтовному вивченні механізмів оподаткування криптовалютних операцій та ризиків, що виникають у практиці їх застосування.

МЕТА статті полягає у здійсненні науково-теоретичного та системного правового аналізу податкових ризиків, пов'язаних з оподаткуванням операцій із криптовалютами, виявленні прогалин і внутрішніх суперечностей у правовому регулюванні віртуальних активів в Україні, а також у формуванні науково обґрунтованих пропозицій з удосконалення податково-правового механізму з урахуванням міжнародних підходів і стандартів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні застосовано комплекс нормативних, теоретичних та аналітичних джерел, що забезпечили можливість всебічного розкриття податкових ризиків, пов'язаних з оподаткуванням операцій з криптовалютними активами. Матеріальну основу дослідження становлять акти національного законодавства України, міжнародні стандарти регулювання ринку віртуальних активів, рекомендації FATF, аналітичні звіти Європейської комісії, OECD, а також наукові праці вітчизняних та зарубіжних фахівців, присвячені цифровим фінансам і податковому контролю.

Методологічну базу становить сукупність загальнонаукових і спеціально-правових методів. Зокрема, діалектичний метод застосовано для виявлення внутрішніх

суперечностей у формуванні податкового підходу до криптовалют, що зумовлено одночасною цифровою та фінансовою природою віртуальних активів. Формально-юридичний метод дав змогу проаналізувати чинні норми податкового законодавства, виявити прогалини та правові колізії, що виникають за спроби їх застосування до криптовалютних операцій [8].

Метод системного аналізу застосовано для дослідження взаємозв'язків між правовим статусом віртуальних активів, особливостями їх обігу та можливістю податкової кваліфікації доходів, отриманих від операцій з ними. Порівняльно-правовий метод забезпечив можливість зіставлення українських підходів з моделями регулювання, сформованими в країнах ЄС, США та окремих юрисдикціях, що вже мають усталені правила оподаткування криптоактивів.

Метод узагальнення застосовано для формування висновків стосовно ключових груп податкових ризиків, а також для визначення напрямів удосконалення національної системи податкового регулювання у сфері віртуальних активів. Застосування зазначених методів у сукупності дало змогу забезпечити комплексний та об'єктивний характер дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ

З огляду на стрімке поширення криптовалютних технологій зростання обсягів операцій з віртуальними активами та підвищення податкової значущості доходів, отримуваних у цифровій формі, виникає потреба у ґрунтовному дослідженні податкових ризиків, що виникають у процесі їх оподаткування. Наявність Закону України «Про віртуальні активи» №2074-IX не супроводжується внесенням системних змін до Податкового кодексу України (ПКУ), що призводить до фактичної відсутності спеціального податкового режиму для криптовалют. В таких умовах оподаткування здійснюється на підставі загальних норм податкового законодавства, які не враховують специфіки правової природи віртуальних активів. Саме це зумовлює необхідність комплексного наукового аналізу ризиків, що виникають у сфері оподаткування криптовалют.

Однією з найбільш поширених тем стосовно криптовалют є питання, чи слід вважати їх активом чи валютою. Маємо різні думки у сприйнятті криптовалют, де одні вважають криптовалюту «спекулятивною бульбашкою» через її цінні коливання, водночас інші вважають, що криптовалюти діють на кшталт альтернативних фінансових інструментів, конкуруючи з готівкою. Хоча, наприклад, США та Німеччина вже встановили порядок звітування про криптовалюту, зі свого боку, наприклад, Греція ще офіційно не визначила подальші дії (Athanasios et al., 2020; Kounadeas et al., 2022).

Тому податкові ризики оподаткування криптовалютних операцій зумовлено відсутністю уніфікованого правового статусу цифрових активів, що ускладнює ідентифікацію об'єкта оподаткування та визначення бази оподаткування відповідно до ПКУ. Коливання ринкової вартості криптовалют створює проблеми з фіксацією моменту виникнення податкових зобов'язань, чергові традиційні критерії визнання доходів не адаптовані до волатильності децентралізованих активів, що призводить до розбіжностей у бухгалтерському обліку та податковій звітності [9].

Ключові податкові ризики оподаткування криптовалютних операцій пов'язані з децентралізованим характером блокчейн-транзакцій, що унеможлиблює централізований контроль за ідентифікацією платника податків джерел та походження активів. Відсутність єдиного реєстру криптооперацій ускладнює застосування окремих норм ПКУ з декларування доходів, що створюють правоумови для неврахування оподатковуваних подій, таких як стейкінг чи майнінг, які формують пасивний дохід без традиційних документів первинного обліку.

Транснаціональний рух криптоактивів провокує ризики подвійного невиконання податків або навпаки конфліктів юрисдикцій, після чого платники купують на іноземній біржі (Binance, Coinbase) для арбітражних ставок (від 5% ПДФО в Україні до 0% в деяких юрисдикціях) нереалізованої прибутковості: наприклад, криптообмін на фіат фіксує дані за курсом НБУ, але DeFi-транзакції (NFT, yield farming) залишаються поза регулюванням, порушуючи принципи субстанції над формою.

Напрями мінімізації: впровадження DAO-подібних смарт-контрактів для автоматизованого податкового обліку, інтеграція API бірж з ДПС для автоматичного моніторингу (аналог DAC8 ЄС), визнання криптовалюти фінансовим інструментом за МСФЗ 9 з фіксацією справедливої вартості. Системне регулювання через зміни до ПКУ забезпечує баланс між стимулюванням інновацій та фіскальною безпекою.

Варто зазначити, що відсутність прозорих механізмів обліку фінансових транзакцій посилює ризики податкового ухилення, оскільки децентралізовані платформи (DEX) не надають звітності, аналогічної банківській формі 1-ДФ, що ускладнює контроль за дотриманням лімітів безготівкових розрахунків. Анонімність гаманців (non-custodial wallets) створює проблеми ідентифікації бенефіціарних власників, порушуючи принципи FATF стосовно віртуальних активів та ризикуючи визнанням операцій з донарахуванням штрафів [10].

Складність перевірки отримання криптоактивів на основі ризиків визнання доходів нествановленими, особливо за конвертації у фіат чи використанні в DeFi-протоколах, деланцюг транзакцій важко перевірити без інструментів аналітики (Chainalysis). Транснаціональний аспект посилює арбітраж: резидент України може мінімізувати ПДФО через дубайські чи естонські VASP без звітності до ДПС, що повідомляє Конвенції про включення подвійного оподаткування [11] та BEPS Action 1 [12].

Вивчаючи феномен ухилення від сплати податків в ЄС за допомогою криптовалют, вчені виявили відмінності в ефективності боротьби з податковим шахрайством у різних країнах-членах ЄС. Так, Німеччина, Франція та Нідерланди змогли закласти міцну законодавчу основу про оподаткування криптовалют у рамках регулювання ринків криптовалютних активів (MiCA), водночас болгари критично недотримуються вимог (Baer et al., 2023; Cipollini, 2024). Згідно з дослідженням Plüme (2022), опублікованим у червні 2022 р., країни Західної Європи, які запровадили комплексні заходи з податкової звітності, зафіксували 30% зниження порівняно з країнами Сходу. Кількісне дослідження Berdiev et al. (2024), проведене у Швеції, Іспанії та Італії, свідчить про позитивний взаємозв'язок оподаткування і простотою звітності [13].

Питання оподаткування операцій з криптовалютами в Україні досі залишається неврегульованим. Водночас саме від його врегулювання залежить набуття чинності Закону про віртуальні активи. Що стосується фізичних осіб, то є роз'яснення Державної податкової служби (ДПС) в Індивідуальній податковій консультації від 04.12.2019 № 1689/ПК/04-36-33-02-07. Згідно з ними дохід, одержаний фізичною особою від продажу криптовалюти, підлягає оподаткуванню як інші доходи відповідно до пп. 164.2.20 ПКУ. Зауважимо, що І. Шепель проводить цікаву аналітику на прикладах різних країн світу, окреслюючи цю проблематику [7].

Також необхідно зазначити, що отриманий дохід від продажу криптовалюти обов'язково підлягає декларуванню. Це означає, що особа, яка отримала дохід від продажу криптовалюти, повинна подати декларацію про майновий стан та доходи за підсумками звітного податкового року та самостійно сплатити ПДФО та військовий збір.

Податкові ризики у сфері криптоактивів стосуються не лише платників податків, а й держави. Насамперед це ризик втрати податкових надходжень у зв'язку зі складністю виявлення операцій та ідентифікації їх учасників. Анонімність або псевдонімність блокчейн-операцій істотно ускладнює податковий контроль.

Є також ризик використання криптовалют для ухилення від оподаткування, легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та виведення капіталу за межі юрисдикції. Саме тому міжнародні організації, зокрема OECD та ЄС, активно розвивають механізми податкової прозорості стосовно криптоактивів, зокрема через запровадження стандартів CARF та директиви DAC8.

Для України відсутність інтегрованої системи обміну інформацією про криптооперації створює ризик відставання від міжнародних стандартів податкової прозорості та може негативно вплинути на процес європейської інтеграції. І законопроект №10225-д та матриця оподаткування, запропонована Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку [14], демонструють прагнення законодавця сформувати системний підхід до оподаткування віртуальних активів. Позитивним аспектом є орієнтація на оподаткування чис-

того фінансового результату, що відповідає європейській практиці та принципам податкової справедливості.

ВИСНОВКИ

Дослідження податкових ризиків оподаткування криптовалютних операцій дає змогу зробити висновок, що демонструє уніфікований правовий статус цифрових активів у ПКУ, створює системні колізії у визначеному об'єкті, базі та моменті оподаткування, що посилюється волатильністю активів та децентралізується цим характером транзакцій. Транснаціональний арбітраж та анонімність блокчейну провокують ухилення від ПДФО, порушуючи принципи субстанції над формою та міжнародними стандартами FATF/BEPS.

Можливе системне реформування через визнання криптовалюти окремим класом активів з алгоритмом FIFO для фіксації доходів, обов'язковим реєстром транзакцій у ДПС, інтеграцією API бірж та автоматичним обміном даними (DAC8/MiCA). Це забезпечити фіскальну безпеку держави, стимулюючи легальний рівень ринку та знижуючи ризики для платників, з балансом між інноваціями та контролем.

Аналіз чинного податкового законодавства України свідчить про відсутність спеціального режиму оподаткування віртуальних активів, у зв'язку з чим застосовуються загальні положення ПКУ до оподаткування доходів фізичних осіб, прибутку підприємств та об'єктів постачання. Водночас законопроект №10225-д пропонує комплексну модель оподаткування операцій з віртуальними активами, засновану на принципі оподаткування чистого фінансового результату, що корелює з підходами ЄС (DAC8, CARF, MiCA). Запропонована НКЦПФР матриця оподаткування фактично виконує функцію концептуального проекту податкової кваліфікації операцій з віртуальними активами та може розглядатися як елемент формування податково-правової доктрини у сфері цифрової економіки. Запропоновані напрями гармонізації законодавства з МСФЗ 9 та ЄС-стандартами створюють передумови для податкової визначеності, перетворюючи криптовалютний сектор на стабільний елемент цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. Білов А.В. Глобальні тренди формування та регулювання ринку криптовалют. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2020. № 1. С. 7–15. URL: <http://doi.org/10.21272/1817-9215.2020.1-1>. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/77030>
2. Завада Т.Й. Визначення поняття «ринок криптовалют» у фінансово-правовому аспекті. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. Вип. 35. С. 264–272. URL: <http://doi.org/10.5281/zenodo.7993439>
3. Спільник І., Ярошук О. Інституалізація криптовалют: регулювання, правовий статус, облік і оподаткування. *Міжнародний науковий журнал*. 2020. Вип. 2. С. 81–92. URL: <http://ibo.wunu.edu.ua/index.php/ibo/article/view/481>
4. Макурін А.А. Легалізація криптовалют та відображення в обліку цифрових активів. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 49. URL: <http://www.market-info.od.ua/49-2020>
5. Каращук О.О. Як оподатковувати криптовалюту в Україні. *LIGA ZAKON*. 2024. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/227749_yak-opodatkovuvati-kriptovalyutu-v-ukrain
6. Перерва П.Г., Мехович Є.С. Дослідження сучасного стану і структури ринку криптовалют. *Цифрові інструменти та інформаційні технології у розвитку економіки України: стратегічні підходи до трансформації*: кол. монографія / за ред. А.В. Череп та ін. Рига, 2025. Розд. 1.4. С. 47–91. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/96573>
7. Шепель І. Криптовалюта в системі оподаткування: нові реалії та підходи. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-94>
8. Оподаткування криптовалют. URL: <https://blog.whitebit.com/uk/crypto-taxes/>
9. Рехлицький М. Віртуальні активи: що це таке і навіщо нам їх законодавче регулювання? *Юридична газета онлайн*. 2020. № 10 (716). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi>
10. Островерх Л.Л., Нароган В.В. Криптовалюта як повноцінний учасник платіжної системи країни: реальність чи ілюзія. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 7(2). С. 24–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2019_7%282%29_7
11. Конвенція між Урядом України і Урядом Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії про усунення подвійного оподаткування...: ратифік. Законом України від 10.12.1993 № 3692-XII. *Офіційний вісник України*. 1994. № 3. Ст. 61. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_648#Text

12. OECD. BEPS Action 1: Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy. Paris, 2015. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions/action1/>
13. Kolydas A. et al. Використання криптовалюти та її взаємозв'язок з ухиленням від сплати податків у грецькій економіці. *Журнал європейської економіки*. 2025. Т. 24, № 4. С. 716–748. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1906>
14. Матриця оподаткування, запропонована Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/04/matrytsia-opodatkuvannia-va-1.pdf>

References

1. Blinov A.V. Global trends in the formation and regulation of the cryptocurrency market. *Bulletin of Sumy State University. Economics Series*. 2020. No. 1. pp. 7–15. URL: <http://doi.org/10.21272/1817-9215.2020.1-1>. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/77030> (in Ukrainian)
2. Zavada T.Y. Defining the concept of the “cryptocurrency market” in the financial and legal aspect. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law. Economic Series. Legal Series*. 2022. Issue 35. P. 264–272. URL: <http://doi.org/10.5281/zenodo.7993439> (in Ukrainian).
3. Spilnyk I., Yaroshchuk O. Institutionalization of cryptocurrency: regulation, legal status, accounting and taxation. *International Scientific Journal*. 2020. Issue 2. pp. 81–92. URL: <http://ibo.wunu.edu.ua/index.php/ibo/article/view/481> (in Ukrainian).
4. Makurin A.A. Legalization of cryptocurrency and reflection of digital assets in accounting. *Market Infrastructure*. 2020. No. 49. URL: <http://www.market-info.od.ua/49-2020> (in Ukrainian).
5. Karashchuk O.O. How to tax cryptocurrency in Ukraine. *LIGA ZAKON*. 2024. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/227749_yak-opodatkovuvati-kriptovalyutu-v-ukran (in Ukrainian)
6. Pererva P.H., Mekhovych Ye.S. Research on the current state and structure of the cryptocurrency market. *Digital tools and information technologies in the development of Ukraine's economy: strategic approaches to transformation*: coll. monograph. Riga, 2025. pp. 47–91. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/96573> (accessed: 15.02.2026). (in Ukrainian)
7. Shepel I. Cryptocurrency in the taxation system: new realities and approaches. *Economy and Society*. 2024. No. 68. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-94> (in Ukrainian).
8. Cryptocurrency taxation. URL: <https://blog.whitebit.com/uk/crypto-taxes/> (in Ukrainian)
9. Rekhlytskyi M. Virtual assets: what they are and why we need their legislative regulation. *Legal Newspaper Online*. 2020. No. 10 (716). URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/informacyne-pravo-telekomunikaciyi> (in Ukrainian).
10. Ostroverkh L.L., Narohan V.V. Cryptocurrency as a full-fledged participant in the country's payment system: reality or illusion? *Economics. Finances. Law*. 2019. No. 7(2). pp. 24–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2019_7%282%29_7 (in Ukrainian).
11. Convention between the Government of Ukraine and the Government of the United Kingdom on the avoidance of double taxation and the prevention of fiscal evasion with respect to taxes on income and capital. Official Bulletin of Ukraine. 1994. No. 3. Art. 61. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_648#Text (in Ukrainian)
12. OECD. BEPS Action 1: Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy. Paris, 2015. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions/action1/>
13. Kolydas A. et al. Use of cryptocurrency and its relationship with tax evasion in the Greek economy. *Journal of European Economy*. 2025. Vol. 24, No. 4. pp. 716–748. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1906> (in Ukrainian).
14. Taxation matrix proposed by the National Securities and Stock Market Commission of Ukraine. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/04/matrytsia-opodatkuvannia-va-1.pdf> (in Ukrainian).

Tetiana YAMNENKO

Doctor of Law, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9040-2358>

e-mail: t.yammenko@gmail.com

TAX RISKS OF TAXATION OF CRYPTOCURRENCY TRANSACTIONS

The paper investigates tax risks arising in the taxation of cryptocurrency transactions in Ukraine and in the broader international context. It substantiates that the absence of a unified legal qualification of cryptocurrencies significantly complicates the identification of the taxable object, the determination of the tax base, and the establishment of the moment at which tax liabilities arise. The paper highlights key challenges associated with the high volatility of digital assets, the insufficient transparency of transaction recording mechanisms, the complexity of verifying the origin of crypto assets, and the increased risks of tax evasion. Particular attention is devoted to the transnational nature of cryptocurrency circulation, which creates favorable conditions for tax arbitrage, regulatory fragmentation, and manipulation of tax residency. These phenomena weaken the effectiveness of national tax systems and generate additional threats to fiscal stability. It is argued that existing regulatory approaches in many jurisdictions remain fragmented and inadequately adapted to the specific features of decentralized digital technologies. The paper identifies priority directions for mitigating tax risks, including the harmonization of national legislation with international standards, the development of a coherent and unified model for the taxation of digital assets, the improvement of financial monitoring mechanisms, and the enhancement of transparency in cryptocurrency-related transactions. The paper concludes that only a systematic, balanced, and coordinated approach to the legal regulation of the cryptocurrency market is capable of ensuring tax certainty, strengthening compliance, and reducing risks both for the state and for market participants.

Keywords: cryptocurrency, digital assets, taxation, tax risks, tax planning, financial monitoring, tax legislation, cryptocurrency transactions, tax control, digital market regulation